

Чемерис М. С.

Державний податковий університет

ГРАНТ ЯК ФІНАНСОВО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ ТА ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розкрито результати аналізу гранту як фінансово-правової категорії та об'єкта публічної фінансової діяльності. Вказано актуальність та ступінь дослідженості вказаної теми. Зазначено, що грант як окрема форма державної допомоги (підтримки) передбачений в ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», інших спеціальних законах, окреслено їх перелік, стан закріплення в них визначення поняття «грант» та його ознак. Висвітлено підходи в науці до ознак публічних грантів. Зазначено, що фінансово-правове регулювання відносин в сфері надання грантів поширюється не лише на сферу публічних фінансів, зокрема на відносини надання грантів державі, територіальним громадам, міжнародних грантів, що надаються бюджетним установам в ході надання міжнародної технічної допомоги, надання міжнародних грантів за умови надання державних та місцевих гарантій належного виконання грантових угод суб'єктами господарювання, а також на відносини в сфері надання бюджетних грантів і грантів за рахунок коштів цільових публічних фондів коштів. В фінансовому законодавстві закріплено спеціальні терміни, зокрема такі як «бюджетні гранти», «державні гранти», «президентські гранти» та інші гранти, що є формою державної допомоги, що передбачає цільове та безповоротне виділення фінансових ресурсів переважно на суспільні чи інші публічні цілі з метою реалізації проекту (програми). Розмежовано приватні та публічні гранти. Зазначено, що особливістю відносин в сфері публічної грантової діяльності є те, що значна їх кількість має міжнародний чи транскордонний характер. Висвітлено питання суб'єктів публічних грантів, правочину публічного гранту, договору публічного гранту та окреслено коло відносин в сфері публічних грантів. Публічні гранти є поняттям, яке охоплює широкий спектр видів грантів, суб'єктом отримання або надання яких виступають публічні утворення (державна Україна, територіальні громади, обласні ради, які діють в спільних інтересах територіальних громад області), які діють в особі відповідно органів держави чи органів місцевого самоврядування, інших уповноважених ними суб'єктів. Запропоновано шляхи вдосконалення законодавства в сфері регулювання публічних грантів та напрями подальших наукових досліджень публічних грантів як фінансово-правової категорії.

Ключові слова: публічний грант, грант, державний грант, бюджетний грант, президентський грант, державна допомога.

Постановка проблеми. Розвиток інструментів надання фінансової допомоги як публічним утворенням для забезпечення реалізації функцій та завдань держави та місцевого самоврядування, так і за рахунок публічних коштів як фінансової допомоги (підтримки) суб'єктам господарювання, громадськості та фізичним особам на реалізацію грантових проектів, які становлять загальний суспільних інтерес, набуває все більшого значення в складних економічних умовах, обумовлених повномасштабним військовим вторгненням РФ. Інструментарій публічної фінансової допомоги (підтримки) постійно розвивається та вдосконалюється з урахуванням кращих зарубіжних та вітчизняних практик. Одним із таких сучасних

фінансових інструментів публічної фінансової допомоги (підтримки) є саме грант. Грант як окрема форма державної допомоги (підтримки) передбачений в ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [1], а також положення про можливість надання грантів з рахунок бюджетних коштів, коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, коштів міжнародних організацій та інших зовнішніх партнерів, що залучаються до бюджетів, містяться в інших законах України.

Поступово впроваджуються в матерію фінансово-правового регулювання, спеціальні терміни, зокрема такі як «бюджетні гранти», «державні гранти», «президентські гранти» та інші гранти,

що є формою державної допомоги, що передбачає цільове та безповоротне виділення фінансових ресурсів переважно на суспільні чи інші публічні цілі з метою реалізації проекту (програми).

Фінансово-правове регулювання відносин в сфері надання грантів поширюється не лише на сферу публічних фінансів, зокрема на відносини надання грантів державі, територіальним громадам, міжнародних грантів, що надаються бюджетним установам в ході надання міжнародної технічної допомоги, надання міжнародних грантів за умови надання державних та місцевих гарантій належного виконання грантових угод суб'єктами господарювання, а також на відносини в сфері надання бюджетних грантів і грантів за рахунок коштів цільових публічних фондів коштів. Однак такі фінансові правовідносини досі належно не досліджені, а розвиток законодавства, що їх регулює, відбувається фрагментарно, несистемно, а часом досить суперечливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні бюджетний грант є предметом аналізу науковців різних сфер дослідження, зокрема економістів, фінансистів та спеціалістів з міжнародних відносин А. Азарової, І. Білана, О. Білоусової, М. Д'яченка, О. Жидкевича, Л. Касьяненко, М. Кобелі-Звір, Т. Котенко, І. Кульчицького, С. Левицької, Ю. Луніної, Н. Медведкової, Л. Нікіфорової, В. Онищенко, С. Соколової, М. Ставничої, В. Усика, Н. Тарасенка, Г. Терещенка, А. Шияна, Н. Якимчук та інших.

Однак системне дослідження сучасного стану правового регулювання відносин в сфері грантів як фінансового інструменту та правового закріплення цієї фінансово-правової категорії, особливостей їх характеристики як об'єкта публічної фінансової діяльності проводиться недостатньо.

Постановка завдання. Метою статті є на основі аналізу наукових досліджень, діючого законодавства України, що регулює публічні відносини в сфері надання грантів, з'ясувати сучасний стан фінансово-правового закріплення поняття «грант» як фінансово-правової категорії і її характеристики як об'єкта публічної фінансової діяльності, а також запропонувати шляхи вдосконалення фінансового законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Можливість надання грантів державою в тому числі за рахунок бюджетних коштів закріплені в Законі України «Про науку та науково-технічну діяльність» (надання на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними

організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками і на умовах, визначених надавачами гранту) [2]; в Законі України «Про освіту» [3], в Законі України «Про наукові парки» [4], в Законі України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» [5], в Законі України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» [6] (для реалізації програм, проектів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої справи незалежно від форми власності); Законі України «Про культуру» та інших.

Зокрема, в Законі України «Про культуру» закріплено наступне визначення поняття «*грант*» – фінансові ресурси, що надаються на безповоротній основі суб'єкту, який провадить діяльність у сфері культури, для реалізації культурно-мистецького проекту [7] та інших законах. Вказане визначення дуже широке і не дає уяву про всі суттєві ознаки гранту, зокрема в ньому відсутнє окреслення мети, зобов'язання отримувача із реалізації проекту та інші ознаки гранту.

В пп. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» закріплено більш розширену і вузькоспеціалізовану дефініцію поняття «грант», який визначено як «фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками і на умовах, визначених надавачами гранту» [2].

В Законі України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» від 06 березня 2003 року № 601-IV поняття «грант» визначено як грошові кошти (фінансові ресурси), що надаються на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного відбору, для реалізації програм, проектів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої

справи незалежно від форми власності [6]. Важливими для визначення характерних ознак гранту як фінансового інструменту є й інші положення вказаного Закону, зокрема закріплені в статті 8-1: 1) щодо чіткого окреслення суб'єктів грантових відносин: надавача та отримувача; 2) щодо врегулювання порядку надання грантів на підзаконному рівні; 3) щодо встановлення граничного розміру гранту – мінімальної та максимальної його суми; 4) щодо вимог до адміністративної процедури з прийняття рішення про надання гранту; 5) можливості надання гранти у повному обсязі чи на умовах співфінансування; 6) щодо проекту як підстави надання гранту; 7) щодо розмежування грантів на гранти для підтримки проєктів та гранти інституційної підтримки; 8) щодо укладення договору гранту, його істотних умов та типової форми; 9) щодо обмеженості строку реалізації проєкту; 10) щодо підконтрольності та підзвітності відносин з реалізації грантового проєкту та виконання договору гранту; 11) щодо відповідальності отримувача за порушення умов договору [6].

Наступним прикладом є Закон України «Про виконання програм Глобального фонду для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні» від 21 червня 2012 року № 4999-VI (далі – Закон № 4999-VI), в ч. 1 ст. 1 якого закріплено, що «грант – кошти Глобального фонду, що надаються основному реципієнту (основним реципієнтам) на безоплатній та безповоротній основі (безповоротна фінансова допомога) для здійснення цільових заходів у сфері профілактики та протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу в Україні та є благодійною допомогою» [8]. В зазначеному Законі зазначено, що гранти надаються в рамках «програми Глобального фонду на засадах благодійництва згідно з Законом України «Про благодійництво та благодійні організації»», проте зауважимо, що вказаний закон вже втратив чинність [9] і зазначене відсилання до нього в Законі № 4999-VI потребує уточнення шляхом внесення до нього зміни, а саме щодо назви Закону, оскільки на сьогодні діючим є Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI [10]. Також, з огляду на закріплену в ПК України заборону органам державної влади та органам місцевого самоврядування отримувати благодійну допомогу [11], занепокоєння викликає положення ч. 2 ст. 4 Закону № 4999-VI, згідно з яким «органи державної влади та органи місцевого самоврядування або засновані ними підприємства, установи та

організації можуть виступати основними реципієнтами (субреципієнтами) грантів (субгрантів) та безоплатно одержувати від реципієнтів (субреципієнтів) послуги та майно, придбані за кошти гранту (субгранту)» [8], яке потребує внесення до нього змін з метою усунення колізій в законодавстві. Також в Законі № 4999-VI введено таке поняття як «субгрант», яке визначено в ст. 1 як «частина гранту, що надається основним реципієнтом субреципієнту на безоплатній та безповоротній основі (безповоротна фінансова допомога) для здійснення цільових заходів у сфері профілактики та протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу» [8]. Відповідно отримувач субгранту виступає субреципієнтом (ст. 1 Закону 4999-VI) [8]. До характерних ознак вказаного виду грантів згідно з ст. 4 і 5 Закону 4999-VI віднесено: 1) предмет гранту: іноземна валюта (ч. 6 ст. 4, ч. 3-4 ст. 5); 2) правова підстава отримання гранту: договір про надання гранту (ч. 1 ст. 5); 3) можливість авансових платежів суми гранту (ч. 2 ст. 6); 4) імунітет від стягнення коштів гранту (ч. 4 ст. 5); 5) цільове призначення грантів (ч. 4 ст. 5); 6) особливості правового регулювання закупівлі товарів, робіт і послуг за кошти грантів (субгрантів), що здійснюються здійснюється згідно з вимогами Глобального фонду у сфері управління закупівлями та постачанням, а також внутрішніми процедурами основних реципієнтів (субреципієнтів), що погоджені з Глобальним фондом (ч. 1 ст. 6); 7) підконтрольність та підзвітність отримувачів гранту (ст. 9) [8].

В ряді законів вживаються й інші пов'язані терміни. Зокрема в ч. 4 ст. 63 Закону України «Про медіа» вживається термін «державні гранти» і закріплено, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають право надавати державні гранти та інші види державної підтримки виключно зареєстрованим медіа» [12], указами Президента України запроваджено «президентські гранти», проти в більшості випадків вживається загальне поняття «грант».

Загальною рисою грантів як публічних, так і приватних є те, що вони є формою допомоги, яка однак може відрізнятися залежно від виду грантів чи особливостей правового регулювання надання гранту у певній сфері економки чи певними суб'єктами, що формує критерії їх класифікації. Проте як окрема група фінансових інструментів «гранти» володіють рядом загальних ознак. Питання ознак грантів виступало предметом дослідження ряду науковців. Зокрема М.Т. Костів визначила наступні спільні ознаки притаманні

гранту: безоплатність, безповоротність, цільове спрямування гранту на реалізацію проекту в тій чи іншій сфері», а також відзначила те, що «реалізація проекту передбачає наявність певного строку використання грошових коштів» [13 с. 28]. В свою чергу, із визначення понять «грант» (в разі надання його за рахунок бюджетних коштів) та «бюджетний грант», що закріплені в ПК України та профільних законах, Н.Я. Якимчук вивела ряд їх ознак, зокрема їх надання: 1) в формі бюджетних коштів; 2) безоплатно; 3) безповоротно; 4) на цільових засадах; 5) як форми державної допомоги (підтримки); 6) виключно для реалізації проекту або програми у сферах реалізації державної політики в окремій сфері (науки, освіти, культури, туризму, у секторі креативних індустрій, спорту та інших гуманітарних сферах); 7) на умовах, визначених надавачами грантів – дотримання бюджетної дисципліни; 8) лише надавачем, визначеним Урядом, відповідно до затвердженої бюджетної програми [14]. Інколи в законах вказується ознака «безпроцентності» та надання бюджетних грантів «за результатами конкурсного відбору» та інші [14].

Досліджуючи гранти М.Я. Кобеля-Звір виділила наступні змістовно-сміслові групи підходів до визначення дефініції цього поняття: 1) з позиції грантоотримувача, підходи до визначення акцентують увагу на реципієнтах грантів, якими «можуть бути як фізичні особи, так і юридичні, як органи влади, так і місцевого самоврядування, як представники громадського сектору, так і підприємництва (мікро-, малий та середній бізнес); освітні, медичні, науково-дослідні установи тощо»; 2) з позиції грантодавця, підходи ґрунтуються на тому, що надавачами грантів виступають «державні цільові фонди України, ЄС, США, транскордонні програми, уряди країн-членів ЄС, міністерства закордонних справ іноземних держав, посольства іноземних держав в Україні, уряди країн-членів європейського економічного простору, програми регіональної підтримки, корпоративні бізнес-структури, благодійні фонди»; 3) «з позиції форми, виду та типу грантової допомоги» [15 с. 19].

На основі аналізу вказаних підходів М.Я. Кобеля-Звір запропонувала дефініцію поняття «грант», яке визначила як «ресурси, що надаються у формі майна, робіт і послуг; коштів у національній чи іноземній валюті з повним або частковим фінансуванням приватними, корпоративними, суспільними, урядовими та міжнародними грантодавцями на безвідкличній та

безоплатній основі представникам органів влади та місцевого самоврядування, мікро-, малого та середнього бізнесу, громадського сектору та приватним особам на реалізацію цільових проектів та заходів організаційного розвитку» [15, с. 20]. Вказана дефініція виконує завдання визначення суб'єктів надання та отримання грантів, а також предмету грантів, однак не окреслює інші важливі риси грантів як правової категорії. Однак зауважимо, що М.Я. Кобеля-Звір справедливо відмітила, що значним недоліком у підходах до визначення поняття «гранти» є несистемність, яка, на нашу думку, породжена відсутністю єдиного підходу законодавця до поняття «грант», яке мало би бути закріплене в ЦК України, і до «публічний грант», яке доцільно визначити в майбутньому Законі України «Про публічні фінанси» або принаймні в Бюджетному кодексі України, а також істотні умови договору гранту, основні засади процесу надання публічного гранту, звітності та фінансового контролю в цій сфері.

Першою загальною рисою публічних грантів є їх *суб'єктний склад*, оскільки обов'язковими суб'єктами виступають *надавач (донор) та отримувач (реципієнт) гранту*. В даний час в якості *грантодавців – надавачів публічних грантів* виступають як суб'єкти міжнародного права, суб'єкти публічного адміністрування (публічної фінансової діяльності), так і уповноважені ними організації (банки, агенти). Відповідно відносини в сфері надання грантів, залежно від суб'єктного складу та правової природи таких суспільних відносин чітко розмежовуються на ті, що відбуваються в сфері приватних фінансів (між суб'єктами приватного права, як резидентами, так і нерезидентами), що підпадають під загальнодозвільний принцип цивільно-правового регулювання і дію норм права, що базуються на диспозитивному методі правового регулювання, та ті, що належать до сфери публічних фінансів і є предметом фінансово-правового регулювання, що базується на імперативному методі.

Зауважимо, що питання приватно-правового регулювання грантів виступало предметом дослідження окремих дослідників, зокрема слід відмітити М.Т. Костів, яка зокрема досліджувала правовий статус грантодавців та грантоотримувачів у відносинах приватного гранту. Предметом ж нашого дослідження є передусім питання публічних грантів та правового статусу сторін цих суспільних відносин, принаймні одна із сторін яких є суб'єктом, що реалізує владно-майнові повноваження, або уповноваженою некомерційною

організацією, що перебуває в державній чи комунальній власності, іншою уповноваженою організацією, якій делеговано владні повноваження (наприклад, уповноважений банк, уповноважені органи місцевого самоврядування чи місцеві державні адміністрації, інші) та частково міжнародного публічного права, конституційного та адміністративного права. Правовий статус зазначених суб'єктів публічного адміністрування базується на конституційній засаді, закріпленій в ст. 19 Конституції України: «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [16]. Це можуть бути і закони, яким визнана обов'язковість міжнародного договору, що уповноважує органи державної влади надавати, зокрема субгранти в рамках гранту, наданого Україні, виступати від імені міжнародної організації як уповноважений суб'єкт, який діє від імені даної організації як надавача. Відповідно надавачі грантів можуть реалізовувати свої повноваження прямо або опосередковано через уповноважений суб'єктів, яким делегуються повноваження в силу закону, міжнародного договору чи підзаконного акту, а також в окремих випадках передбачається укладення між ними угоди про взаємодію. Правовий статус уповноваженого суб'єкта, який реалізує окремі делеговані повноваження надавача публічного гранту, також є предметом фінансово-регулювання шляхом прийняття спеціальних актів законодавства та встановлення типової форми договору гранту. Також предметом фінансово-правового регулювання є відносини, що відбуваються з факту отримання гранту державою, територіальною громадою, органами держави та органами місцевого самоврядування, бюджетними установами, як джерела надходжень відповідного публічного фонду коштів. Навіть якщо надавачем є приватний суб'єкт.

Особливістю відносин в сфері публічної грантової діяльності є те, що значна їх кількість має міжнародний чи трансграничний характер. Грантодавцями виступають також іноземні держави, міжурядові міжнародні організації та міжнародні фінансові організації, Європейський Союз, держава Україна в особі Уряду або інших уповноважених органів державної влади, територіальні громади в особі органів місцевого самоврядування, громадські об'єднання, інші юридичні та фізичні особи, а реципієнтами виступають як органи державної влади та органи місцевого само-

врядування, громадські об'єднання, так і власне юридичні та фізичні особи. Від того, хто виступає надавачем гранту та його отримувачем залежить правова природа відносин. Якщо грант надається у відносинах між суб'єктами господарювання (юридичних осіб, учасниками яких є приватні суб'єкти), то відносини із надання та використання грантів, навіть наданих в формі певного фінансового стимулу, є предметом приватно-правового регулювання нормами цивільного права, міжнародного приватного права. Якщо гранти надаються суб'єктами або суб'єктам, діяльність яких становить публічний інтерес, то зважаючи на особливість правового регулювання їх функціонування, визнання об'єктом публічного фінансового контролю відносин з акумулювання та використання їх коштів, такі відносини як квазіпублічні, зокрема це відносини з надання благодійних грантів, надання грантів громадським об'єднанням, благодійним організаціям, є частково предметом регулювання фінансового права в частині податково-правового регулювання відносин з оподаткування вказаних доходів, здійснення обліку та дотримання вимог законодавства щодо напрямів їх використання, фінансово-правової звітності, публічного фінансового контролю.

Щодо другої сторони відносин – отримувачів грантів, зокрема публічних грантів, то виключний їх перелік, а також критерії, яким вони мають відповідати визначаються як на рівні закону, що має відбуватися у переважній більшості випадків, так і на підзаконному рівні нормативно-правовими актами, якими затверджено порядки надання відповідних видів грантів, і деталізуються в умовах надання грантів. Зокрема, в Порядках надання грантів, що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року № 738 [17]. Для окреслених суб'єктів такі норми права формують суб'єктивне право звернення з метою отримання гранту, реалізація якого відбувається за результатами оцінки грантового проекту, суб'єкта подання та результатів такого оцінювання, що розміщують самі грантові проекти та претендентів на отримання грантів на певному місці рейтингу. Відповідно право на отримання гранту не є безумовним, проте воно є таким, що захищається, якщо бути порушені умови проведення конкурсу (тендеру, відбору тощо).

Правочин гранту має особливий *суб'єктний склад*: надавача (донора) та *отримувача* (реципієнта) гранту. В даний час в якості *грантодавців* – *надавачів публічних грантів* виступають як суб'єкти публічного адміністрування (публіч-

ної фінансової діяльності), так і уповноважені організації (банки, агенти). Предметом фінансово-правового регулювання є: 1) відносини, із отримання гранту державою, територіальною громадою, органами держави та органами місцевого самоврядування, бюджетними установами, як джерела надходжень відповідного публічного фонду коштів, та використання коштів грантів; 2) відносини в сфері надання публічних грантів, виконання грантових проектів, звітності та фінансового контролю в цій сфері; 3) квазіпублічні відносини із надання грантів громадським об'єднанням, благодійним організаціям, публічного фінансового контролю за їх використанням, подання звітності; 4) відносини з оподаткування доходів в формі грантів. Правочин гранту має особливий *суб'єктний склад*: надавача (донора) та *отримувача* (реципієнт) гранту. В даний час в якості *грантодавців – надавачів публічних грантів* виступають як суб'єкти публічного адміністрування (публічної фінансової діяльності), так і уповноважені організації (банки, агенти). Предметом фінансово-правового/ регулювання є: 1) відносини, із отримання гранту державою, територіальною громадою, органами держави та органами місцевого самоврядування, бюджетними установами, як джерела надходжень відповідного публічного фонду коштів, та використання коштів грантів; 2) відносини в сфері надання публічних грантів, виконання грантових проектів, звітності та фінансового контролю в цій сфері; 3) квазіпублічні відносини із надання грантів громадським об'єднанням, благодійним організаціям, публічного фінансового контролю за їх використанням, подання звітності; 4) відносини з оподаткування доходів в формі грантів.

Правочин гранту має особливий *суб'єктний склад*: надавача (донора) та *отримувача* (реципієнт) гранту. В даний час в якості *грантодавців – надавачів публічних грантів* виступають як суб'єкти публічного адміністрування (публічної фінансової діяльності), так і уповноважені організації (банки, агенти). В свою чергу міжнародні гранти мають свої різновиди, суб'єктний склад, де надавачами виступають суб'єкти міжнародного права – іноземні держави, міжнародні організації, та інші учасники міжнародних економічних відносин – неурядові міжнародні організації, валютно-кредитні організації, інші зовнішні партнери, а одержувачами – Україна як держава, спільноти територіальних громад областей та районів, міські, сільські та селищні територіальні громади, органи держави та органи місцевого самовряду-

вання, інші бюджетні установи. Надання таких грантів відбувається на підставі міжнародних договорів або договорів про надання міжнародної технічної допомоги.

Предметом фінансово-правового регулювання є: 1) відносини, із отримання гранту державою, територіальною громадою, органами держави та органами місцевого самоврядування, бюджетними установами, як джерела надходжень відповідного публічного фонду коштів, та використання коштів грантів (міжнародні гранти, транскордонні гранти, гранти як форма міжнародної технічної допомоги, гранти бюджетних установ), їх використання, фінансового контролю (аудиту) та звітності; 2) відносини в сфері надання публічних грантів (бюджетних грантів, державних грантів, президентських грантів, інших грантів за рахунок публічних коштів), виконання грантових проектів, фінансового контролю та звітності в цій сфері; 3) квазіпублічні відносини із надання грантів як форми міжнародної технічної допомоги громадським об'єднанням, благодійним організаціям, публічного фінансового контролю за їх використанням, подання звітності; 4) відносини з оподаткування доходів в формі грантів.

Висновки. Публічні гранти є поняттям, яке охоплює широкий спектр видів грантів, суб'єктом отримання або надання яких виступають публічні утворення (держава Україна, територіальні громади, обласні ради, які діють в спільних інтересах територіальних громад області), які діють в особі відповідно органів держави чи органів місцевого самоврядування, інших уповноважених ними суб'єктів. Публічні гранти мають ряд ознак, які відмежовують їх від приватних грантів, що обумовлює необхідність їх більш детального врегулювання на рівні передусім бюджетного законодавства. Подальше врегулювання відносин в сфері публічного гранту має відбуватися з урахуванням результатів науково обґрунтованих підходів відмежування інституту публічних грантів від споріднених правових явищ: 1) інших форм державної допомоги (публічної допомоги) (зокрема бюджетної дотації, виробничої дотації з бюджету, стипендії, субсидії, премії тощо); 2) від публічної закупівлі; 3) від участі в виконанні бюджетних програм, реалізації публічних інвестиційних проектів; 4) від відносин публічного кредитування; 5) від інших грантів, що мають приватно-правову природу, в тому числі благодійних грантів. Потребує належного правового регулювання передусім в бюджетному законодавстві правовий статус отримувачів публічних

(в т.ч. бюджетних) грантів і його відмежування від такої групи суб'єктів бюджетних відносин як одержувачі бюджетних коштів. Також в бюджетному законодавстві назріла потреба правового закріплення поняття «публічний грант», «державний грант», «бюджетний грант» та їх видів, основних ознак публічного гранту, особливості здійснення протидії шахрайству та іншим порушенням в сфері їх отримання та використання, притягнення до відповідальності в разі встановлення фактів таких порушень та повернення сум публічних грантів.

Список літератури:

1. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 1 липня 2014 року № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>
2. Про науку та науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#n744>
3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про наукові парки: Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>
5. Про державну підтримку кінематографії в Україні: Закон України від 23 березня 2017 року № 1977-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#Text>
6. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: Закон України від 6 березня 2003 року № 601-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>
7. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
8. Про виконання програм Глобального фонду для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні: Закон України від 21 червня 2012 року № 4999-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4999-17#Text>
9. Про благодійництво та благодійні організації: Закон України від 16 вересня 1997 року № 531/97-ВР (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр/print>
10. Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 5 липня 2012 року № 5073-VI
11. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3704>
12. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
13. Костів М. Т. Приватноправові відносини з іноземним елементом з надання грантової допомоги. Дис. Доктора філософії зі спеціальності 081- Право. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2023. 179 с.
14. Якимчук Н. Я. Особливості правового регулювання відносин в сфері надання бюджетних грантів. *Juris EUROPENSIS SCIENTIA*. 2023. Випуск 3. С. 69–76.
15. Кобеля-Звір М. Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. *Київський економічний науковий журнал*, 2023. Випуск 2. С. 16–21. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-2>
16. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#n200>

Chemerys M. S. GRANT AS A FINANCIAL AND LEGAL CATEGORY AND AN OBJECT OF PUBLIC FINANCIAL ACTIVITY

The article reveals the results of the analysis of the grant as a financial and legal category and an object of public financial activity. The relevance and degree of research of the specified topic are indicated. It is noted that the grant as a separate form of state aid (support) is provided for in Part 1 of Article 4 of the Law of Ukraine "On State Aid to Economic Entities", other special laws, their list is outlined, the state of consolidation of the definition of the concept of "grant" and its features in them is outlined. Approaches in science to the features of public grants are highlighted. It is noted that the financial and legal regulation of relations in the field of granting grants extends not only to the sphere of public finance, in particular to the relations of granting grants to the state, territorial communities, international grants provided to budgetary institutions in the course of providing international technical assistance, the provision of international grants subject to the provision of state and local guarantees of proper implementation of grant agreements by economic entities, as well as to

relations in the field of granting budget grants and grants from the funds of target public funds. The financial legislation establishes special terms, in particular such as “budget grants”, “state grants”, “presidential grants” and other grants, which are a form of state aid that provides for targeted and irrevocable allocation of financial resources mainly for public or other public purposes for the purpose of implementing a project (program). Private and public grants are distinguished. It is noted that a feature of relations in the field of public grant activity is that a significant number of them are international or cross-border in nature. The issues of subjects of public grants, the legality of a public grant, a public grant agreement are highlighted and the range of relations in the field of public grants is outlined. Public grants are a concept that covers a wide range of types of grants, the subject of receipt or provision of which are public entities (the state of Ukraine, territorial communities, regional councils acting in the common interests of territorial communities of the region), which act in the person of state bodies or local self-government bodies, other subjects authorized by them, respectively. Ways of improving legislation in the field of regulation of public grants and directions for further scientific research of public grants as a financial and legal category are proposed.

Key words: *public grant, grant, state grant, budget grant, presidential grant, state aid.*

Дата першого надходження статті до видання: 28.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025